

ענג שבת

פרשת שמות - וארא

כ' בטבת ה'תשע"ט (28.12.2018) **יוצא לאור ע"י העמותה להשרשת ערכים יהודיים לאומיים** עלון מס' 7 (1229) **עליו נשמת אטל פולק שני בת הרץ נפתלי ז"ל, נפטרה ב-ט' באדר תשע"ח, יהי זכרה ברוך!** (שנה שלושים ושש)

מועדי השבת שמות

י-ט	16.08	17.24
ת"א	16.22	17.25
חיפה	16.11	17.23
ב"ש	16.26	17.27
אילת	16.19	17.25

זמני היום והלימודים היומיים:

מבט שמות - יום ו'	אופק ת"א
עלות השחר	5.04 - 5.06
זמן הנחת תפילין	5.51 - 5.53
הנץ החמה (מישור)	6.41 - 6.43
הנץ החמה (הנראה)	6.47 - 6.48
ס"ז ק"ש מ"א	8.23 - 8.26
ס"ז ק"ש הג"א	9.12 - 9.13
חצות היום	11.43 - 11.46
מנחה גדולה	12.13 - 12.17
שקיעת החמה	16.45 - 16.49
צאת הכוכבים ב'	17.35 - 17.39

דף יומי: חולין לב - לח

מועדי השבת וארא

י-ט	16.13	17.29
ת"א	16.27	17.30
חיפה	16.16	17.28
ב"ש	16.31	17.32
אילת	16.24	17.30

זמני היום והלימודים היומיים:

מבט וארא - יום ו'	אופק ת"א
עלות השחר	5.06 - 5.07
זמן הנחת תפילין	5.53 - 5.53
הנץ החמה (מישור)	6.43 - 6.43
הנץ החמה (הנראה)	6.48 - 6.48
ס"ז ק"ש מ"א	8.26 - 8.28
ס"ז ק"ש הג"א	9.13 - 9.14
חצות היום	11.46 - 11.49
מנחה גדולה	12.17 - 12.20
שקיעת החמה	16.50 - 16.55
צאת הכוכבים ב'	17.40 - 17.45

דף יומי: חולין לט - מה

את העלון ניתן למצוא בפייסבוק תחת השם: "ענג שבת"

את העלון ניתן למצוא באתר www.yeshiva.org.il וגם באתר מורשת בקטגוריית עלוני שבת ב"מדיע יהודי" www.moreshet.co.il

יו"ר העמותה והעורך עו"ר שמואל כהן כתובת: רח' בלוק 3, ת"א פקס: 03-5234063 טל: 03-5234054 smuladv@netvision.net.il

ספר שמות - יצירת עם ישראל

לע"נ ר' אריה מאיר ב"ר שלמה זאב בלדקובסקי, נכתב ע"י נכדו. ספר שמות נקרא בפי חז"ל גם בשם "חומש שני". הנצי"ב מוואלאזין בפתחתו לספר מסביר שדווקא חומש זה התייחד בכך שנקרא לפי מספרו כדי ללמדנו שספר זה הוא כעין החלק השני של ספר בראשית מכיוון שבו יש את השלמות בריאת העולם. חז"ל דרשו על הפס' "בראשית ברא..". שכל הבריאה היא בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית, אם כן, בחומש זה שבו יש את יצירת עם ישראל ואת מתן תורה נשלמת התכלית של כל הבריאה.

בספר בראשית נפגשנו עם האבות, האמורש של עם ישראל. אברם אבינו מתחילת דרכו נלחם בעבודה זרה, ולימד את האמונה בה' אחד. "ואת הנפש אשר עשו בחרן" אלו הנפשות שאברם ושרי גיירו והכניסו תחת כנפי השכינה. בהמשך, הקב"ה משנה את שמו לאברהם "כי אב המון גוים נתתיך". מבאר הנצי"ב שעד עכשיו אברם היה מגייר אנשים יחידים והם יצאו מהעם שלהם והתחברו אליו ומעכשיו תפקידו של אברהם הוא ללמד את כל גויי הארץ לדעת את ה' בלי שיתגיירו ויעזבו את עמם, אלא שיהיו כל אומות העולם יודעים את ה' וממילא האלילים כליל יחלפו מן העולם. כדי להשיע על כלל האומות כבר לא די באדם יחיד או אפילו באנשים יחידים, אלא צריך שתהיה אומה שלמה שתדע את ה' ותעבדהו. הרמב"ם כותב שתכלית כוונת האבות כל ימי חייהם היתה להעמיד אומה כזו, כדי לפרסם את ייחוד ה' בעולם. כוונה זו הגיעה למימושה בחומש השני ביצירת האומה הישראלית, שתפקידה בעולם הוא כדברי הנביא ישעיה "ואתנת לברית עם לאור גוים", להאיר לכל הגוים את אור האמונה בה' אחד.

לכאורה לשם מטרה זו, היה ראוי שעם ישראל יהיה כמה שיותר מעורב עם שאר העמים וכך יצליח יותר להיטיב להם ולהביאם לשלמותם. אמנם, כבר מראשית הדרך אנו רואים שאברהם נצטווה על המילה ובכך הובדל על ידי אבות בבשרו מכל העמים. גם בהמשך, כשפרעה מזהה שהולך ונוצר לפניו עם, אומר לעמו "הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו". מפרש אור החיים הקדוש, שפרעה אמר "עם בני ישראל" ולא עם ישראל מפני שפרעה שם לב שעם זה משונה מכל העמים. שאר העמים מתערבים אחד בשני ואין לך עם שאין בו תערובות מעמים אחרים, ואילו עם זה הוא עם שכולו נוצר משפחה אחת, משפחת בני ישראל ואין זר איתם ובכך גדולתו ועוצמתו. עוד מלמדים אותנו חז"ל במדרש שלא נגאלו ישראל אלא בשביל שהיו בהם ארבעה דברים - לא שינו את שמם, לא שינו את לשונם, לא סיפרו לשון הרע והיו גדורים בעריות. כלומר, גאולתם של ישראל תלויה דווקא בהיותם נבדלים משאר האומות ושומרים על זהותם ותרבותם המיוחדת להם. מכך אנו למדים שישנה מגמה נוספת ביצירת עם ישראל.

הרב קוק מבאר שסגולת ישראל היא כפולה. סגולה אחת היא לתקן את העולם ולהדריך בהכרת ה' יתברך. אמנם, סגולתם השנייה של ישראל היא קדושתם העצמית, שבאה לשלמותם בהיותם לאומה, בקבלת התורה ובהשראת שכינה בבניין המקדש בירושלים. שתי סגולות אלו רמוזות בכינוי שהקב"ה מכנה את ישראל בשולחו את משה אל פרעה, "בני בכורי ישראל". מצד אחד, הבכור מלמד את אחיו הצעירים ממנו. כך ישראל שנקראו בכור מלמדים את שאר העמים את דרך ה'. מצד שני, גם לאחר שנולדים עוד בנים, לעולם הבכור נשאר במעלת הבכורה לרשת פי שניים. כך ישראל, גם לאחר שייגיע הזמן שיקראו כל העמים בשם ה', עדיין מעלת ישראל ויתרונם יישארו לעד.

הרב אריה פלד, כולל חזון אלחנן, עיר דוד, ירושלים

העלון מוקדש לזכר ולע"נ **גב' דבורה זילברפרב** ע"ה בת הרב **בן ציון רחל מלמד** ז"ל, נפטרה ב-כ"ב בטבת תשע"ז. יהי זכרה ברוך!

העלון מוקדש לזכר ולע"נ **גב' נחמה פרידלנדר** ע"ה בת **פנחס** ז"ל, נפטרה ב-כ"ב בטבת. יהי זכרה ברוך!

העלון מוקדש לזכר ולע"נ **ר' נתן נטע** ב"ר **יעקב יצחק גרינברג** ז"ל, נפטר ב-כ"א בטבת תשכ"ז. יהי זכרו ברוך!

צילום ארועים:

כנסים, ברית, אירוסין, הכנסת ספר תורה, מסי-בת, ימי הולדת, צילומים לפני חלאקה

צילום מסיבות פורים + קבלת כל התמונות המקוריות על דיסק און קי. מוגבל ל-4 שעות צילום.

800 ש"ח

טל: 054-6695400 **הוגאל שפיצברג** haguelphotography@gmail.com

מבצעים את כל סוגי האיטום

מערכות איטום חדשניות לגגות עד 8 שנות אחריות כולל גגות מרוצפים. איטום קירות חיצוניים, טיח, תפרים, סדקים והתזת סילרים ע"י סנפלינג. צביעת קירות חיצוניים בסנפלינג. התקנת מרזבים, עבודה מקצועית ויסודית

ירון 052-4012533

בניית אתרים: עיצוב אתרים, מינסייט, דף נחיתה, בניית אתרים, מערכות ניהול תוכן, אחסון אתרים וקידום אתרים.

אינטראקטיב: עיצוב באנרים, עיצוב באנרים פלאש, קטלוג אלקטרוני.

עיצוב גרפי: לוגו, ניירת, פלייר, מודעה, פרוספקט, קטלוג, ספר, רולאפ וכרטיס ביקור.

פגשו אותנו בפייסבוק **Haguel Spitzberg**

טל: 054-6695400 **הוגאל שפיצברג** shelegpr@gmail.com

נאו"ת דש"א נופש, אירוח ותרבות, ארגון שבתון עיון ושבת חתן

פסח

בית ההארוחה המפואר בית וגן ירושלים

רחוב הפיסגה 8 (אגף א למקדמים)

שני לילות: שישי - ראשון י"ד - ט"ז בניסן תשע"ט 19-21.4.19 פנסיון משולב, כולל ארוחת צהריים ביום שישי, כשרות גלאט מהדרין ניתן להזמין לימים אחרים, ועד 8 לילות.

מחיר מיוחד לנרשמים עד 12/31

- סדר מרכזי - משפחות וסדרים פרטיים • שני מניינים • שיעורים, הרצאות ודף יומי
- במלון: חניון מקורה • בחדר: מזגן, מיניבר, כספת, טלוויזיה.

לפרטים והרשמה: שמעון נייד: 052-3611441 | פקס: 08-9268663

דיני השבוע ומנהגיו

לעילוי נשמת

יעקב יוסף שמעון ונחמה חיה כהן ז"ל

שבת פרשת שמות

הפטרה: האשכנזים: "הבאים ישרש יעקב" (שעריה כז,ו), הספרדים: "דברי ירמיהו" (ירמיהו א,א), לפי הרמב"ם: "יהי דבר ה' אלי" (יוקאל טז, א)

שבת פרשת וארא

הפטרה: "כה אמר ה'" (יוקאל כח, כה).

שבת מברכינן: אמרכים החודש: שבט ראש חודש שבט ביום השני הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה. **המולד:** יום ראשון שענה 11, 13 דקות ו-14 חלקים. אין אומרים אב הרחמים ואין מזכירים נשמות.

יום ראשון: במנחה אומרים יום כיפור קטן ואין אומרים תחנון.

יום שני – ראש חודש – יעלה ויבוא, הלל, תפילת מוסף.

הפסק ההל

אסור להפסיק בדיבור בכל ההלל – אפילו לא בין הפרקים (שילחן ערוך תכג, ג). לענות אמן ובדאי אמן יהא שמיה רבא – מותר.

המאחר לבית הכנסת בהלל

המאחר לבית הכנסת והציבור עומדים בהלל, יאמר אותו תחילה ואח"כ יתפלל (משנה ברורה תכג, טו). כל זה בתנאי שאמר קודם ברכות התורה, ובתנאי שנותר זמן לקריאת שמע ותפילת שמונה עשרה, העומד בפסוקי דזמרה והגיעו ציבור להלל – פסיק, ויאמר עם הציבור אבל בלא ברכה (שו"ס). המאחר ואמר הלל עם הציבור, ואחר כך נודמן לו מנין שבו התפלל, רשאי לומר שוב הלל בלא ברכה.

תפילת מוסף

בטרם עומדים למוסף, מיד בתום אמירת חצי קדיש, חולצים את התפילין (שילחן ערוך תכג, ד ומשנה ברורה כה, טט). יש דעה במשנה ברורה (תכג, י ושער הציון) שאמרו לחלוץ התפילין במהלך ובא לציון, לפני 'היי רצון שנשמורו חוקיך...' – שלא להפסיק בין קדיש לתפילה. מכל מקום ראוי, נאמר במשנה ברורה (ה, טו) שהש"ץ שיקח לקהל להתחיל בתפילת מוסף כולם יחד אותו.

השנה שהיא שנה מעוברת, עד לראש חודש ניסן מוסיפים במוסף: 'לכפרת פשע' (משנה ברורה תכג, ו). ונתנו טעמים לכך: בקטע שבו מוסיפים יש י"ב לשונות בקשת טוב ובשנה מעוברת הוסיפו לשון נוסף לחודש ה-ג"ג. בטעמי המנהגים (עמוד קצ"ה) הסביר כי החשש שמא השנה אינה מעוברת ועיברו אותה בטעות, ונמצא שאוכלים חמץ בפסח על כן מוסיפים משפט לכפרת פשעי. ויש עוד טעמים.

קידוש ו שבת והלכנה

זמן קידוש לבנה: מליל חמישי ד' בשבט ועד ליל שני ט"ו בחדש.

כשמברך הברכה אינו פונה אל הלבנה, אלא פניו לכיוון שמתפללים ונותן עיניו בה ומברך, וכתב מהגן אברהם (שם ס"ק ח), כי יסתכל בה **רק פעם אחת ואח"כ אסור להתמקד בלבנה**.

'קידוש לבנה' בלשון קהילות האשכנזים, ואילו בקהילות הספרדים 'ברכת הלבנה'. המקור לקידוש לבנה הוא במסכת סופרים פרק כ', והברכה הוא בסנהדרין מ"ב ע"א.

בגמרא (סנהדרין מב, א): "כל המברך על החודש בזמנו – כאילו מקבל פני שכינה".

זמן הברכה

לדעת הרבה ראשונים, זמן ברכת הלבנה מתחיל מהיום הראשון לראייתה, וככל שיקדים לברך מוטב (הרב"ם ברכות י ז, רא"ש ועוד). מנהג ספרדים וחסידים, שלא לברך לפני שבעה ימים לחודש (ש"ע תכו, ד). ומנהג אשכנז מברכים אחר שלושה ימים (ב"ח, מ"ב תכו, ג). אלא שפועל נוהגים לומר את ברכת הלבנה במוצאי שבת, כדי לאומרה בשמחה ובגדיגם נאים. למעשה, למנהג אשכנז ומרוקו, מברכים על הלבנה במוצאי שבת שלאחר עבור שלושה ימים שלמים מעת המולד. ולמנהג ספרדים וחסידים, מברכים על הלבנה במוצאי שבת שחל אחר יום השביעי לחודש. אם על עברו 7 ימים מלאים מהמולד, יש אומרים לדחות את הברכה ללילה הבא או למוצאי שבת הבא, אם עדיין לא אמצע החודש (רש"י, הגר"ז, כ"ח תכו, סא). ויש שקבעו שאפשר לומר את ברכת הלבנה (כנה"ג, יח"ד ב, כד). ובמקום שמתפללים ביחד בני עדות שונות, אם חל מוצאי שבת בשביעי לחודש, נכון שכולם יאמרו את ברכת הלבנה, שכן היא דעת רוב הפוסקים. (בבית יוסף וש"ע תכו, ד, ב"ח ומשנה ברורה שם, כ"ח סא).

ברכת שלום עליכם

מכיוון שזה עתה אמרנו "תפל עליהם אימתה יופד", אנו מסבירים לעומדים לצידנו שהכוונה לא הייתה אליהם, חלילה, באמצעות ברכת שלום. לשון מסכת סופרים שם הל' ב': "ויאמר לחבירו ג' פעמים שלום

וילך לביתו בלב טוב". הטור בסימן תכ"ו מעתיק את המסכת סופרים "ואומר לחבירו ג'פ שלום עליך". ראה הפרישה והרמ"א, ובכף החיים ג"פ שלום עליכם כי מציאות קטרוז הראשון היה של לבנה באומרה אי אפשר לשני מלכים בכתרו נאחשו כבוד ולזה אהחנו אומרים אחר ברכת הלבנה שלום עליכם שלא יהיה עוד קטרוז אלא שלום.

בפירוש עיון תפלה כתב וז"ל: אמרו הקדמונים (הובא בפירוש עץ חיים בסדורי התמימים לפני ברכת הלבנה) שכל מי שקדש את הלבנה משעה שקדשה לא יחיה באותו חדש מן הפרענות ומובטח לו שלא יגזרו עליו מיחה משונה באותו החדש, וסימן לדבר וירחך לא יאסף, ולפי דעותי מזה יצא המנהג שאחר קדוש הלבנה אומר איש לרעהו שלום עליכם, או כמו שמביאים בתניא רבתי ובטור, שלום עליך בלשון יחיד, כלומר אחרי אשר קדשת את החדש כהלכתו בטווח אתה שמהיום יהיה שלום עליך ולא תירא מפחד רעה.

אומרים בלשון רבים שלום עליכם שכיון שלכתחלה צריך לברך קידוש לבנה בציבור היה המנהג לומר יחד כל הציבור שלום עליכם וביחד ענו כולם עלבים שלום. בזמנו נשאר כבר המנהג כשאומרה לאדם יחיד. קהילות הספרדים אומרים זאת שלוש פעמים לכלל הציבור, ללא ענייה. הסיבה שמשביחן "עליכם שלום" לכאורה הוא ע"פ הגמ' שאם חבירו נתן לו שלום ולא החזיר נקרא גולן שנאמר ואתם בערתם הכרם גולת העני בבתיכם. (ברכות י' סוף ע"ג). אומר לחבירו שלום עליכם וחברו משיב: עליכם שלום (ולא השלום חלילה).

אקטואלי

מפרשת השבוע

הרב הלל מרצבך

רב קהילה ביד בנימין וראש כולל לרבנים של איגוד רבני הקהילות.

קוויות ותרוצים – למה אין תשובות?

התורה בדו-שיח בין משה רבנו וה'. תיאור זה חוזר 3 פעמים, משה שואל וה' עונה לו. כשמתבוננים בתשובות של ה', רואים שלכאורה הוא לא ממש עונה לשאלותיו של משה.

בפעם הראשונה: משה טוען (ד, י-ז): "לא איש דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם מֵאֵז דְּבַרְךָ אֶל עַבְדְּךָ כִּי כָבֵד פָּה וְכַבֵּד לִשׁוֹן אֲנִי...". והקב"ה אומר לו לא לדאוג: "מִי שֵׁם פִּה לְאָדָם אוּ מִי יִשׁוּם אֵלָם אוּ חָרַשׁ אוּ פִקֵּחַ אוּ עֵרֵךְ הֲלֹא אֲנִי ה'". וְעַתָּה הֲלֵךְ וְאֲנִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֶשֶׁר תִּדְבֹר".

בפעם השנייה: משה מתלונן (ה, כב-כג): "למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני". וה' לא עונה לטענתו אלא אומר לו (ו, א): "וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה עֲתֵה תְרַאֶה אֶשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעֹה".

בפעם השלישית: משה שואל (ו, יז): "הֲרֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פִרְעֹה וְאֵנִי עֹרֵל שִׁפְתַּיִם?". וה' לא עונה לו כלל, אלא אומרת התורה (ו, יד): "וַיִּעַצֵּם אֵלַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵל פִּרְעֹה מִלֶּךְ מִצְרָיִם הֲלוֹצִיא אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם".

הקשר זו התשובה החזקה ביותר
אנו רואים מכל הדוגמאות הללו, שה' לא מתייחס באופן ישיר לשאלותיו של משה אלא דוחה אותם. ומשה מקבל את התשובות הללו. ולכאורה תמוה מדוע כך ה' מתנהג עם משה, ולא עונה לו תשובות ברורות? וכיצד משה מצליח לקבלם?

שמעתי בשם רבי הרב שמואל טל שליט"א, שה' בכוונה לא עונה למשה תשובות ברורות, כדי ללמדנו יסוד חשוב בחיים.

כשנהיה לאדם קשה פתאום עולות לו שאלות, שאלות בהשקפה, שאלות אמונה, שאלות בהשגחה פרטית ועוד שאלות. דווקא אז, לא צריך תשובה! צריך קרבה אל ה'! עצם הדיבור עם ה' זו התשובה הטובה ביותר. אם יודעים לדבר נכון עם ה', כבר אין שאלות. כשאדם מתרחק מה' יש לו ספקות, וכשאדם מתקרב אליו כל הבעיות נפתרות.

כיצד איוב הצליח להתנחם משברו?

לאיוב היו שאלות רבות על מצבו הקשה. רעיו מתרצים לו תירוצים שונים, אך הוא לא מתנחם מהם. ואז בא ה' ומדבר עם איוב דברים פשוטים, ומשום מה איוב מתנחם מיד (איוב מב, א-ו): "וַיֵּעַן אִיּוֹב אֶת ה' וַיֹּאמֶר: יָדַעְתִּי כִּי כָל תּוֹכַל לֹא יִבְצֵר מִפִּי מִזְמוֹה: ... לֹא שָׁמַע אֹזְן שְׁמַעְתִּיךָ וְעַתָּה הֵינִי רֹאֶתְךָ: עַל כֵּן אֶמָּאֵס וְנִחַמְתִּי עַל עֵפֶר נְאֻפִי". עצם הקשר עם ה' היא התשובה לכמעט כל השאלות. כי אצל ה' אין כלל שאלות הכל ברור ופשוט.

דבקותו של דוד המלך

וכן דוד המלך אומר בתהילים (כג, ד): "גַּם כִּי אֶלֶךְ בְּגֵיאַ צְלֻמוֹתַי לֹא אֵירָא רֶעַךְ כִּי אַתָּה עֹמְדִי". ברגע שאני דבוק ב-ה' איני רואה רע, כי הדבקות בה' מסירה לי את כל הקושיות והבעיות.

לסיום עם ישראל חווה בתקופה האחרונה חוויות לא פשוטות, ולא מובנות. הדרך להתמודד עם הקושיות הוא הדבקות בה'. אם נזכה להיות קשורים ודבוקים בה', נוכל לחוש תשובות לשאלותינו הרבות.

שו"ת בפרשה

הרב ישראל א' שפירא
רב קהילת אהבת אחים,
בבלי תל-אביב

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וזיתו באו (א, א). בשביל אדבעה דברים ננאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם ואת לשונם, ולא היו קורין לראובן רופוס ולשמעון לא היו קורין לולני (ויקרא רבה).

האם מותר להיקרא בשם נוכרי?

בברייתא שבבבלי יומא (דף לח ע"ב) דרש ר' אלעזר את הפסוק (משלי י) וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב: 'רקיבות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמייהו', וברש"י: 'לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע', ובבבלי יומא (דף פג ע"ב) נאמר כי רבי מאיר 'הוה דייק בשמא', כלומר מדייק בשמות בני אדם ולומד מהם על תכונותיהם הטובות או להיפך, וכך מתואר המעשה במדרש שב'לקוט שמעוני' (ישעיהו ס' תמז): 'אמרו רבותינו: כשהיה רבי מאיר רואה אדם היה למד שמו ומשמו היה יודע את מעשיו. פעם אחת באו אצלו שני תלמידים והיה שם אחד מהם כידור, אמר רבי מאיר לתלמידיו: הזהרו מכידור זה [...]. אחר ימים הלכו למרחץ והפקידו בגדיהם אצל כידור ונכנסו למרחץ, מה עשה אותו כידור? נטל בגדיהם והלך לו [...]. אמר להם: לא אמרתי לכם הזהרו עצמכם מכידור זה, אמרו לו: בבקשה ממך רבינו, מנין היית יודע? אמר: משמו שנקרא כידור, שנאמר (דברים לב) כִּי יָדוּר תִּפְכַּת הַמָּוֶה'.

ממקורות אלו למדנו על הזוהרות מלקרוא ולהיקרא בשמם של רשעים, אמנם לגבי שימוש בשמות נוכריים לצרכי עבודה או הכירות, כפי שמקובל בקרב יהודי התפוצות, אין בידינו לכאורה מקור חז"לי מפורש מלבד המדרש שבפתית, המציין את מעלתם של ישראל בכך שלא שינו את שמם'. ברם, יש לעיין במסקנת חז"ל שבמדרש זה, האם כוונתם למעלה התנהגותית בלבד הקשורה במנהג זהות יהודיים, או שמא מדובר בחובה הלכתית להיקרא בשם ייחודי לישראל? בשאלה זו דנו הפוסקים במרוצת הדורות ונעלה מהם שלוש גישות.

בשו"ת מהרש"ם (יו"ד ס' קצט) התייחס ר' שמואל דו-מדינה לתופעת האנוסים שרווחה בזמנו: 'אלו האנוסים שבאו מפורטוגל והיו להם שמות כשמות הגויים, ואחר שבאו משנים שמם לשמות בני ישראל, ויש להם צורך לכתוב אל המקום אשר היה להם שמות כשמות הגויים [...]. אם יש חשש איסור בדבר מפני שנראה מקיים היותו עדיין גוי ובלתי מודה בתורת ה' ! המהרש"ם בתשובתו מחלק בין היבטים הלכתיים לבין מידת חסידות, שבעטיה ודאי ראוי 'להרחיק האדם עצמו בכל מיני הרחקות שאפשר, אכן מן הדין נראה בעיני דבר ברור שאין בזה חשש איסור כלל'. המהרש"ם מוכיח את פסיקתו מבבלי גיטין (דף יא ע"ב) בדיןו של ג'יטין הבאים ממדינת הים, אע"פ ששמותיהם (של העדים) כשמות עובדי כוכבים כשרים, מפני שרוב ישראל שבחוצה לארץ שמותיהם כשמות עובדי כוכבים'. מדברי הרא"ש בסוגיה שם משמע, שמדובר ביהודים שנקראו בשמות מובהקים של גויים, ולמרות זאת הם נחשבים כעדי חתימה כשרים, ומכאן שאין דבר איסור.

גם בשו"ת אגרות משה' (אבה"ע ח"ג ס' לה), הכריע ר' משה פיינשטיין כי אמנם שינוי השם לשם נכרי 'ודאי הוא דבר מגונה מאד, מאחר שחז"ל שיבחו זה וחשבו זה מהדברים שבשבילם נגאלו ממצרים, אבל איסור ממש לא מצינו בזה'. הרב פיינשטיין משווה את איסור 'שינוי השם' לאיסור 'שינוי הלשון' הנזכר גם הוא במדרש, והרי שימוש בשפת לעז ודאי איננה נחשבת לאיסור, היות ל'ישראל מדברים בלשון חול של האומות [...]. ואף גדולי תורה וחסידו עולם לא דברו בלשון הקודש'.

לעומת עמדה זו, פוסק המהר"ם שיק (יו"ד ס' קסט) לחומרא וקובע כי 'בני אדם שמכנים עצמם בשם הגוים [...]. בודדאי יש בזה איסור דאורייתא, של (ויקרא כ) וְאֶבְדַּל יִתְּכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיטֵל לִי, וברש"י בשם הספרא: 'אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי', מכאן מוכיח מהר"ם שיק 'דאין רשאין לדמות להם בשום אופן [...]. וכשם שאסור לנו לדמות להם במלבושם ובהילוכם ובשאר מנהגיהם, הוא הדין וכל שכן דאסור לדמות להם בשמם'.

גישה ממוצעת נוקט הרב אשר ווייס שליט"א (מנחת אשר שמות ס' א'), לדבריו כוונת דברי חז"ל על מעלתם של ישראל שלא שינו את שמם ולשונם היא לשינוי כולל של הכל יחד 'דבכך בטל כל ההיכר שיישראל הוא, אבל אין זה אלא במי שחפצו בכך להידמות לנכרים ולהיבדל מעדת ה'. אבל אין איסור כאשר משום צורך מסוים הוא משנה שמו או לשונו'.

היבט פסיכולוגי בפרשה

הרב ברוך אפרת
י"ר איגוד הרבנים הציוניים דרך אמונה, רב קהילה באפרת

בין פרעה לג'ון לוק

יש להניח שפרעה היה אדם אינטליגנטי ממדרגה ראשונה. הוא קיבל חינוך של מלך מאזינו ואמו, השתלם במקצועו ניהול הממלכה ברמה הפוליטית והערכית, ואכן עמד בהצלחה בראש אימפריה אדירת מימדים למשך שנים רבות. לפיכך, יש להניח שפרעה הגיע בחכמתו להנחת היסוד הפשוטה של הפילוסוף המדיני ג' לוק – ממלכה אינה יכולה להתבסס לאורך שנים על יסוד של עבדות והשפלת מעמד הפועלים.

אמנם לוק מאוחר לפרעה באלפי שנים, אך יש להניח שסברתו של לוק היתה קמאית בעולם המלכים אשר הכירו היטב את התנהלות הממונים והממלכות. העקרון הוא הגיוני ובסיסי– ממלכה חייבת לתת זכויות יסוד לכל העם, אחרת בסופו של יום, יגיע משבר גדול, משבר אשר יפיל את המשטר.

ואכן, כל מבנה פוליטי מבריאת העולם ועד היום, אשר לא דאג לרווחת כלל התושבים, קרס. כך פרס, רומא, האימפריה העותומאנית ואמריקה בימי טרום שחרור העבדים, לא תמיד היה מרד, אך תמיד הקריסה נגרמה בשל חוסר הסולידריות בקרב האזרחים ותחושת הכעס שלהם על חוסר השוויון מצד המעמד השליט. גם אם מלחמה הכריעה את הכף, הרי זה בשל חוסר עמוד השדרה הפנימי של העם, חוסר המוטיבציה להילחם עבור המעמד השליט הרודה בחלשים. על כן, תמוה כיצד פרעה אינו מבחין בקריסת מצרים המתחוללת לנגד עיניו. הקב"ה מחולל מכות אדירות במצרים, מעמד הפועלים מפסיק לעבוד, והמלך עומד בזוי לנגד עמו. מדוע אם כן סירב פרעה בעיקשות לשלח את ישראל לקיים את דתם במדבר לכמה ימים פוריים? מה עמד בבסיס הסירוב שלו לשלח את ישראל לשלושה ימים בלבד? ודאי, ד' הקשה את ליבו, כתיאור התנה"ק. אך מהו האופן בו ד' הקשה את ליבו?

יתכן שמדובר בנס בדרך הטבע, בדרך היצר הרע. לפעמים מלכים ומעמד הביניים מתאבנים. שנים של התעלמות ממעמד הפועלים וחוסר הכרה בו גורמים אט אט לאיבוד היכולת להשתנות לטובה. האדם מאבד יכולת את הבחירה בטוב, הוא פשוט 'שוכח את יוסף' את נקודת הרוח. בחירת פרעה להיות רשע ואטום לצרכי האחרים, היא זו שנטלה ממנו את הבחירה החופשית שלו לצאת ממעגל הגאווה, היא נטלה את האפשרות לשנות כיוון ולקבל את דבר מלכו של עולם 'שלח את עמי ויעבדוני במדבר'. הוא בחר באטימות הלב במשך שנים, וד' לא מנע זאת בעדו. פרעה כבל עצמו באזיקי הטומאה וחוסר הרחמים – לי יאורי ואני עשיתני!

הלא פרעה יכל במחי יד להסיר מעל מדינתו את קללת ד'. הוא היה צריך רק לשלח את עם ישראל ממצרים, להיניו להכיר בכך שיש מיסר בעולם הזה העומד ביסוד החומריות. אך לשם כך, פרעה היה צריך להכיר קודם בעובדה שהוא עצמו אינו כל יכול. הוא היה צריך להיות בעל ענווה וגם בעל לב טוב לנתניו, ענווה כלפי שמיא ולב טוב כלפי ארעה. הוא היה צריך להאמין שיש לעולם בורא, מנמה, סטנדנרטס מוסריים העומדים מעל העושר והכבוד. וכנגזרת מכך שכל אדם נברא בצלם ויש לכבדו.

פרעה חלה במחלת המלכים והמעמד השליט. הוא חלה בחולי הגאווה, ואיבד את יסוד ההכרה בצלם האלהים שבאדם החלש, בעל המעמד השפל יותר. מסתבר שכאשר אתה שוקע בגאווה וכפירה, אט אט אתה נהיה חומרני, הנך מתעורר ואף שוכח את הדרך היעילה לנהל ממלכה. ומשאין ענווה והכרה, אין גם בחירה חופשית אמיתית. ללא הכרה בהיות העבד בעל צלם אלהים אין לו את היכולת לשחרר את עבדו. ארעה. הוא היה צריך להאמין שיש לעולם בורא, מנמה, סטנדנרטס המכות החיצוניות שהכה ד' במצרים שברו את הממלכה, אשר הרקב הערכי והאמוני כבר אכל את יסודותיה.

אך זאת נזכרה מצרים אינה לבד. כל חברה –ואפילו האומה האלקית– עלולה ליפול לבור העיוורון, עלולה להבוע בגאווה ובחוסר תשומת לב כלפי המעמד החלש העמל בגייע כפיו ללחם, ולכפי הפוטנציאל האלקי שבו. תחילת קריסה לאומית תמיד נעוצה בכפייה במיסר ובד' נתון המוסר, בגאווה ובהתעלמות מן החלשים. לא בחוסר בטחון צבאי, לא בחוסר כלכלי, אלא דווקא ברפיון בעמוד השדרה של המיסר האלקי המאגד באמת את החברה –'אחרת כי עבד היית בארץ מצרים'. הדברים נכונים כפליים בעם ישראל, אצל בניגוד לעמים אחרים (מתוקנים), יסוד הזהות עצמו אינו רק חברה אזרחית מוסרית. אלא חיי קודש עליונים, תורה, נבואה ומקדש. לאלה נשואות עיניו. הדרך להרים נישאים אלו היא ביציאת שמים, עמל לימודי, ביישור המידות, ובענווה ורחמים כלפי הסובבים אותונו. כל זאת מקופל במצוות עשה של זכרון יציאת מצרים בכל יום.